

Determinanty čínskych priamych investícií v Afrike

Nóra SZIKOROVÁ – Martin GRANČAY*

Determinants of Chinese Outward Direct Investment in Africa

Abstract

The aim of the paper is to analyze determinants of Chinese outward direct investment in Africa. Dominant theories of foreign direct investment suggest the main motives to invest abroad include cost savings, search for resources, search for new markets and effort to enhance market position. We expose these motives to a statistical analysis based on data on Chinese investments in 50 African countries for time period 2003 – 2011. We use descriptive statistics based on outer terciles of sorted statistical series, pooled regression and fixed effects model. We come to the conclusion that main determinants of Chinese outward direct investment in Africa are size of the domestic market, abundance in natural resources and good trade links with the country.

Keywords: *outward direct investment, determinants of Chinese investment, Africa, developing countries*

JEL Classification: F21

Úvod

Čínske investície v zahraničí začali výraznejšie rásť až po vstupe Čínskej ľudovej republiky (ČĽR) do Svetovej obchodnej organizácie v roku 2001. V roku 2008 sa ČĽR spomedzi rozvojových krajín prvýkrát stala najväčším investorom na svete a v globálnom meradle sa stala tretím najväčším investorom po USA a Japonsku vo svete (UNCTAD, 2013a, s. 6).

Keďže väčšina čínskych investícií prúdi do Hongkongu kvôli daňovo-invetičnej metóde zvanej *round-tripping*¹ a do daňových rajov, dáta o objeme čínskych

* Nóra SZIKOROVÁ – Martin GRANČAY, Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie, Dolnozemska cesta 1/B, 852 35 Bratislava 5, e-mail: nora.szikorova@euba.sk; martin.grancay@euba.sk

priamych investícií v zahraničí sú do značnej miery skreslené. Keď však pozorujeme investičné toky Číny do ostatných regiónov sveta, je nepopierateľné, že tempo ich rastu sa neustále zvyšuje a v súvislosti so znižovaním devízových rezerv Čína vo veľkom investuje aj do ostatných regiónov sveta vrátane Afriky. Práve tieto investície sú predmetom kritiky nielen v politických,² ale aj vo vedeckých kruhoch. Najčastejším argumentom proti čínskemu angažovaniu sa v Afrike je honba za nerastnými surovinami a podpora nedemokratických režimov v Afrike (Zweig a Bi, 2005; Foerstel, 2008; Taylor, 2011). Čínska vláda to kategoricky popiera a na Fóre pre čínsko-africkú spoluprácu pravidelne prezentuje priateľský prístup ČĽR k Afrike a zdôrazňuje obojstranne výhodné obchodné vzťahy.

Na prvý pohľad sa javí (čo môže byť spôsobené aj širokým diapazónom mediálnych správ kritizujúcich čínske investičné aktivity v Afrike), že sektorálna a teritoriálna kompozícia čínskych investícií v Afrike je orientovaná prioritne na autokratické režimy v Afrike disponujúce veľkým nerastným bohatstvom, ako napríklad Angola, Zimbabwe, Sudán či Južný Sudán. Existuje však aj mnoho prípadov, ktoré toto tvrdenie popierajú. Azda najflagrantnejším príkladom je špeciálna ekonomická zóna Jinfei, ktorú Čína začala budovať na plne demokratickom Mauríciu v roku 2009. Po dokončení tu majú podľa plánov vzniknúť hotely, výskumné ústavy, kongresové centrá, závody na spracovanie morských plodov, lekárske prístroje, na výrobu ocele, solárnych panelov, farmaceutické laboratória a univerzita. Predpokladaná výška investícií do jej výstavby je približne 750 mil. USD (Alves, 2011, s. 12). Opačným príkladom je relatívne malý čínsky investičný záujem o nedemokratickú Líbyu, ktorá má najväčšie dokázané zásoby ropy v Afrike.

Za poslednú dekádu sa čínske investície v Afrike zväčšili 40-násobne (MOFCOM, 2012). V roku 2003 Čína kumulatívne investovala v Afrike len 491 mil. USD a z celkového podielu čínskych investícií vo svete to predstavovalo 1,5 %. V roku 2011 sa v Afrike naakumulovalo 3,8 % zásob všetkých čínskych investícií vo svete (MOFCOM, 2012). Napriek tomuto nárastu Čína investuje omnoho viac vo všetkých kontinentoch sveta (s výnimkou Severnej Ameriky a Austrálie a Oceánie) než v Afrike (MOFCOM, 2012). Zo 424,8 miliárd USD zásob čínskych PIZ vo svete, sa do roku 2011 koncentrovalo v Afrike len 16,2 miliárd USD (MOFCOM, 2012; UNCTAD, 2013a, s. 40). Najväčšími investormi v Afrike

¹ Zisky z čínskych firiem často prúdia do neďalekých daňových rajov a sú pretransformované naspäť do Číny vo forme priamych zahraničných investícií (PZI), pre ktoré sú v ČĽR vytvorené zvýhodnené podmienky v porovnaní s domácimi firmami.

² Ako príklad uveďme výrok ministerky zahraničných vecí USA Hillary Clintonovej zo stretnutia s bývalým prezidentom Zambie v júni roku 2011: „*Máme obavy, že čínska zahraničná pomoc a investičné praktiky v Afrike nie vždy zodpovedajú všeobecne prijatým medzinárodným normám transparentnosti a dobrého vládnutia, a že Čína nie vždy využíva schopnosti Afričanov pri svojich obchodných záujmoch*“ (U.S. Department of State, 2011).

sú USA a štáty Európskej únie. Spomedzi rozvojových štátov nimi sú v nasledovnom poradí Malajzia, Juhoafrická republika, Čína a India (UNCTAD, 2013a, s. 40). Čína teda zďaleka nie je najväčším investorom na tomto kontinente. Je však nepopierateľné, že záujem o tieto investície rastie obojstranne veľmi rýchlo. Väčšina čínskych investícií smeruje do afrického ťažobného sektora, energetiky, infraštruktúry a stavebníctva. Najväčší investičný záujem Čína prejavila o Juhoafrickú republiku, kde zainvestovala historicky najviac v roku 2008, keď čínska ICBC (Industrial and Commercial Bank of China) kúpila 20 % podiel na juhoafrickej Standard Bank. Čína však stavia v Afrike aj špeciálne ekonomické zóny (Maurícius-Jinfei; Nigéria-Ogun; Nigéria-Lekki; Zambia-Chambishi/Lusaka; Egypt-Suez; Etiópia-Eastern) a priemyselné parky s továrňami na výrobu autobusov, automobilov, textilu, stavebného materiálu a pod.

Cieľom predkladanej state je analýza determinantov, ktoré motivujú čínskych investorov alokovať svoje investície do jednotlivých štátov Afriky. V doteraz publikovaných vedeckých článkoch absentujú štatistické dôkazy (napr. Carmody-Owusu, 2007; Fung-Liu-Kao, 2007; Li, 2007; Jauch, 2011; Masud, 2013). Prínosom tejto state je preto identifikácia determinantov čínskych investícií v Afrike výlučne na základe hĺbkovej štatistickej analýzy, bez ideologickej a politickej zaujatosti. V prvej časti identifikujeme determinanty investícií pochádzajúcich z rozvojových krajín podľa Dunningovej teórie o PZI. Následne vymedzíme indikátory, ktoré by podľa hlavných teórií mali byť determinantmi čínskych priamych investícií v Afrike. Tieto indikátory budeme testovať pomocou viacnásobného regresného modelu a analýzou krajných tercilov triedeného štatistického súboru. Na základe výsledkov štatistickej analýzy identifikujeme determinanty čínskych investícií v Afrike.

1. Všeobecné teoretické východiská a predpoklady

Priame investície v zahraničí (PIZ) definujeme na základe definície OECD pre *Outward Direct Investments (ODI, prekl.)*³ ako investície subjektu, ktorý je rezidentom domácej ekonomiky, do podniku so sídlom v inom štáte, pričom domáci subjekt získava vplyv za hranicami domáceho štátu (OECD, 2008).

³ Na základe smerovania tokov sa *zahraničné investície* rozdeľujú podľa anglickej terminológie na *inward direct investments*, ktoré sa označujú aj ako *foreign direct investments* – *FDI* a *outward direct investments* – *ODI*, ktoré sa nazývajú aj *direct investments abroad*. V slovenskej terminológii sa prvým pojmom rozumie prílev zahraničných investícií do krajiny.

V slovenskom preklade sa tento prílev často označuje analogicky ako v anglickom jazyku: *priame zahraničné investície (PZI)*. Problém vzniká pri hľadaní slovenského ekvivalentu k anglickému *ODI*. V niektorých publikáciách (napr. NBS) sa tento jav označuje rôzne ako *odlev PZI*, *tuzemské priame investície v zahraničí*, *vývoz PZI* a *odlev PZI do zahraničia*. Kvôli odstráneniu tejto nejasnosti sme sa rozhodli zaviesť termín *priame investície v zahraničí – PIZ* ako ekvivalent k anglickému *ODI*.

Väčšina dominantných teórií o PZI vznikla období medzi 60. a 80. rokmi dvadsiateho storočia. Investície pochádzajúce z rozvojových krajín sa v tomto období vyskytovali len ojedinele. Prvé priame investície rozvojových krajín v zahraničí začali prúdiť z Hongkongu, Bermúd a ďalších daňových rajov (Szikorová a Grančay, 2011). V skutočnosti však išlo o investície dcérskych spoločností zahraničných transnacionálnych korporácií (TNK), ktoré využili administratívne a daňové výhody týchto štátov, a teda v skutočnosti sa za investíciami z rozvojových krajín skrývali investície hospodársky vyspelých štátov. V polovici 70. rokov existovalo 24 TNK z rozvojových krajín, z toho 9 bolo z Južnej Kórey, po dve z Brazílie, Indie a Taiwanu a po jednej z Holandských Antíl, Izraelu, Argentíny, Čile, Kolumbie, Kuvajtu, Mexika, Filipín a z Venezuely (Dunning a Pierce, 1985). Nárast priamych investícií v zahraničí z rozvojových krajín bol zaznamenaný až od 80. rokov, keď sa niektoré z nich dostali na taký stupeň industrializácie, že ich firmy boli motivované a schopné investovať aj za hranicami svojej krajiny. V tomto období vznikla prvá vlna teórií analyzujúcich existenciu PIZ pochádzajúcich z rozvojových krajín: Donald Lecraw (1977), Louis T. Wells (1983), Sanjaya Lall (1983), Patrice Riemens (1990) a Estrella Tolentinová (1993).

John H. Dunning (1998) sa snažil o spojenie názorovej rozmanitosti teoretikov o správaní firiem do komplexnej teórie – teórie *Ownership – Location – Internalisation (OLI, prekl.)*, podľa ktorej firmy investujú v zahraničí z troch dôvodov. Prvým sú špecifické výhody firiem, ktoré daná firma má v porovnaní s ostatnými (*ownership advantages*), napr. postavenie firmy na trhu, jej veľkosť, značka, ľudský kapitál, *goodwill*, *know-how*, technológie, patenty, inovačné kapacity, kvalifikovaní zamestnanci, kapitálové zdroje a pod. Tieto výhody sú špecifické pre danú firmu bez ohľadu na krajinu pôsobenia, sú zvyčajne nehmotné a dajú sa presúvať pri nízkych nákladoch (Dudáš, 2005). Druhým dôvodom sú špecifické výhody štátov, ktoré robia daný štát pre firmu atraktívnym (*location advantages*), napr. dostatok kvalifikovanej pracovnej sily, stabilné podnikateľské prostredie, dobrá infraštruktúra, blízkosť kultúr, nižšie výrobné náklady, nižšie dopravné náklady, nerastné bohatstvo, daňové úľavy, malé obchodné prekážky atď. Tretím dôvodom sú výhody z internalizácie, teda vnútorné faktory, ktoré motivujú firmu investovať (*internalization advantages*). Tými môžu byť napr. pozitívne skúsenosti firmy s medzinárodným podnikaním, dobrá koordinácia medzi materskou spoločnosťou a dcérskymi firmami, nízke transakčné náklady, spôsob riadenia firmy a pod. Ide hlavne o otázku, či sa daná firma spoľahne na už existujúce nezávislé subjekty, alebo vytvorí vlastný (vnútrofiremný) systém, ktorý bude mať úplne pod kontrolou (Dudáš, 2005). Väčšina teórií od 90. rokov nadväzuje na Dunningovu teóriu OLI, ktorú vypracoval koncom 70. rokov a dopĺňal ju až do svojej smrti v roku 2009.

Dunning (1998, s. 266) rozlišuje dve vlny PIZ z rozvojových krajín. Do prvej vlny zaraďuje krajiny ako India, Filipíny, Argentína, Mexiko a Kolumbia, ktorých sa prvotné investície v zahraničí začali pred rokom 1980. Novoindustrializované ekonomiky juhovýchodnej Ázie spolu s Čínou chápe ako druhú – pokračujúcu vlnu, ktorej motívy, špecifické výhody a geografické rozloženie sa líšia od prvej vlny v dôsledku „prehĺbenia globalizácie, regionalizácie, dramatických technologických zmien, liberalizácie trhov a založenia regionálnych obchodných zoskupení“ (Dunning, 1998, s. 257). Krajiny druhej vlny pod vplyvom rastúcej liberalizácie a priamych zahraničných investícií prúdiacich do nich dokázali prispôsobiť a reštrukturalizovať svoje ekonomiky. Tento proces zahŕňal aj motiváciu zlepšovať vlastné konkurenčné výhody prostredníctvom investovania za hranicami svojho regiónu. V mnohých krajinách prvej vlny tento proces absentuje v dôsledku nedostatočných vládnych reštrukturalizačných opatrení. Krajiny druhej vlny podľa Dunninga (1998) investujú v štátoch, ktoré majú komparatívne výhody v prírodných zdrojoch a v primárnom sektore, a postupne aj v hospodársky vyspelých štátoch, kde hľadajú budúce odbytové trhy pre svoje výrobky.

Pri aplikovaní uvedených teoretických poznatkov na prípad čínskych investícií v Afrike predpokladáme, že dva najdôležitejšie motívy investovania čínskych firiem sú:

- znižovanie nákladov a s ním súvisiace hľadanie zdrojov,
- expandovanie na nové odbytové trhy a s ním súvisiace zlepšovanie pozície na trhu.

Motív znižovania nákladov je prítomný vo väčšine teórií o PIZ a v Dunningovej eklectickej paradigme je obsiahnutý v špecifických výhodách štátov (*location advantages*). Čínske firmy sú teda podľa týchto teoretických predpokladov motivované hľadaním lacnejších inputov a nových trhov. Hľadanie lacnejších inputov zahŕňa aj zabezpečenie chýbajúcich vstupov vo výrobe, prípadne elimináciu dopravných nákladov pri ich zabezpečovaní a importe do domácej ekonomiky. Hľadanie nových trhov sa uskutočňuje predovšetkým s cieľom zjednodušiť export a import z miesta alokácie PIZ do okolitých štátov.

Expandovanie na nové odbytové trhy je pokryté špecifickými výhodami firiem (*ownership advantages*), ktoré zahŕňajú aj motív udržania a zlepšenia svojej pozície na trhu. Za špecifické výhody firiem pochádzajúcich z rozvojových krajín sa považuje aj ich flexibilita daná malým trhom a univerzálnosťou výroby a produktov, vyššia autonómia zahraničných firiem, zručnosti nadobudnuté v domácej ekonomike, etnické výhody či imitácia a prispôbenie cudzích technológií svojim potrebám. Špecifické výhody čínskych firiem investujúcich v zahraničí spočívajú okrem už uvedených faktorov predovšetkým v nedokonalostiach čínskeho kapitálového trhu a v prístupe k lacnému kapitálu. Čína je dlhodobo

sebestačná v generovaní vlastných investičných zdrojov vďaka vysokej miere úspor (Fertaľová, 2011, s. 150). Má k dispozícii obrovské množstvo kapitálu, ktorým vláda buď priamo podporuje čínskych investorov poskytovaním výhodných úverových podmienok či dotácií, alebo prostredníctvom bankového systému, ktorý dáva zvýhodnené pôžičky potenciálnym investorom v zahraničí. V oboch prípadoch ide predovšetkým o firmy v štátnom vlastníctve (Obadi, 2011; Baláž, Szökeová a Zábojník, 2012).

2. Metodika a dáta

Pri štatistickej analýze determinantov čínskych priamych investícií v Afrike budeme prihliadať na motív hľadania nových trhov a motív znižovania nákladov. Výskum vykonáme pomocou sledovania smerovania čínskych investícií do jednotlivých afrických štátov podľa veľkosti trhu, objemu vzájomného obchodu, prístupu k nerastnému bohatstvu, k pôde a k vzdelanej pracovnej sile.

Motív hľadania nových trhov pri čínskom investovaní v Afrike skúmame na základe charakteristík trhu prijímajúcej krajiny. Dá sa predpokladať, že čím väčší je trh prijímajúcej krajiny, tým viac odbytových možností poskytuje investorom. Investície spojené s hľadaním nových trhov sú úzko spojené s dopytom v prijímajúcej krajine. Rovnako veľké trhy znamenajú možnosť získať väčšie úspory z rozsahu a viac zdrojov na investície. Z tohto dôvodu budeme sledovať nominálne HDP, výšku priemerného príjmu v prijímajúcej krajine, čínsky export do jednotlivých krajín Afriky a kvalitu podnikateľského prostredia.

Čínske znižovanie nákladov a s ním súvisiace hľadanie zdrojov budeme skúmať prostredníctvom čínskych importov primárnych komodít z Afriky, množstva ornej pôdy, sledovania vývoja menových kurzov, na základe úrovne minimálnej mzdy a vzdelanostnej úrovne obyvateľov v jednotlivých afrických krajinách. Čína – ako tovaréň sveta – neustále zvyšuje svoj dopyt po nerastných surovinách a jej investície sú často kritizované kvôli ich úzkej orientácii na využívanie nerastného bohatstva prijímajúcej ekonomiky. Keďže jej import nerastných surovín z Afriky je markantný, zakladanie podnikov v tomto sektore by zjednodušilo prístup a znížilo náklady na získavanie nerastného bohatstva afrických štátov.

Zároveň očakávame, že kvôli uspokojeniu rastúceho dopytu čínskeho obyvateľstva sa v budúcnosti vyskytne problém obživy, a preto si krajina už v súčasnosti vytvára pozitívne obchodné vzťahy s ekonomikami, ktoré majú potenciál zmierniť budúce potravinové krízy. Namiesto rozlohy jednotlivých štátov v našej analýze uvažujeme s rozlohou ornej pôdy, a to z dôvodu lepšej výpovednej hodnoty o poľnohospodárskych predispozíciách afrických krajín, keďže mnohé z nich pokrýva z veľkej časti neúrodná pôď.

Slabý, resp. podhodnotený výmenný kurz podnecuje export a znevýhodňuje investície v zahraničí. Posilňovanie kurzu čínskeho juanu (CNY) voči africkým menám by preto malo viesť k zvýšenej investičnej činnosti Číny, keďže zahraničné aktíva sa stávajú lacnejšími. Preto predpokladáme, že relatívne oslabovanie meny prijímajúcej krajiny k CNY vedie k nárastu čínskych PIZ. Pri cene práce v Číne sa nedá predpokladať, že krajina investuje v Afrike kvôli znižovaniu nákladov na prácu. Očakávame však, že investori hľadajúci výhody z internalizácie budú investovať v krajinách, kde je vzdelanostná úroveň relatívne lepšia.

V krajinách, kde existuje vysoké riziko politickej nestability, sa podľa teórií PZI (Dunning, 1981) budú firmy angažovať primárne formou exportu, prípadne licencií. Z toho vyplýva, že čím horšia je politická stabilita a kvalita právnych štruktúr, tým menej investícií bude do daného štátu prúdiť.

Nedostatok sekundárnych údajov o čínskych PIZ je pravdepodobne jedným z dôvodov, prečo je štúdií skúmajúcich tieto investície relatívne málo oproti tým, ktoré skúmajú PZI prúdiace do Číny. Ekonometrické analýzy zaoberajúce sa touto tematikou sú veľmi obmedzené (Buckley, 2007; Cheng a Ma, 2009; Cheung a Qian, 2009; Cheung, 2012).

Čína začala zverejňovať údaje o svojich investíciách v zahraničí vo formáte akceptovanom MMF až od roku 2003. Tieto údaje každoročne na jeseň publikuje Ministerstvo obchodu ČĽR (MOFCOM) v rámci Štatistickej správy o čínskych PIZ (*The Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment*). Údaje o čínskych PIZ v zahraničí vydané pred reorganizáciou Ministerstva obchodu Čínskej ľudovej republiky (ČĽR) v roku 2003 používali inú metodiku, z tohto dôvodu sme stanovili sledované obdobie 2003 – 2011 a použili sme časové rady z tohto obdobia.⁴ Do výskumu sú zahrnuté všetky africké štáty, v ktorých Čína investuje a pre ktoré v tomto období existujú štatistické dáta – 50 štátov Afriky – teda všetky okrem Somálska, Burkiny Faso, Svazijska a Južného Sudánu, ktorý vznikol až v roku 2012.

Jednotlivé údaje pre ostatné skúmané ukazovatele sme čerpali z posledných dostupných zdrojov vo *World Development Indicators*, *World Governance Indicators a Doing Business*, publikovaných Svetovou bankou, z *UNCTAD Handbook of Statistics 2013*, publikovaného UNCTAD, zo štatistík Organizácie pre výživu a hospodárstvo (FAO) a UNESCO.

Na skúmanie determinantov čínskych PIZ v Afrike používame analýzu krajných tercilov triedeného štatistického súboru a regresiu panelových dát.

⁴ O hodnovernosti čínskych štatistík sa vedú diskusie, avšak UNCTAD, a aj The Heritage Foundation a Americký podnikový inštitút, ktorí vypracúvajú vlastné štatistiky o čínskych investičných projektoch vo svete, vykazujú podobné čísla.

T a b u ľ k a 1

Zdroje údajov pre štatistickú analýzu

Ukazovateľ	Skratka	Zdroj
Zásoby PIZ v mil.USD	Zas_PIZ	MOFCOM, 2012
Nominálne HDP v mil. USD pri bežných cenách a nominálnom výmennom kurze	HDP	UNCTAD, 2013b
Nominálne HDP p. c. v USD pri bežných cenách a nominálnom výmennom kurze	HDPpc	UNCTAD, 2013b
Výmenný kurz v pomere k 1 CNY	CNY	UNCTAD, 2013b
Exporty Číny v mil. USD	ExCN	UNCTAD, 2013b
Importy do Číny v mil. USD	ImCN	UNCTAD, 2013b
Importy primárnych komodít do Číny v mil. USD (SITC 0 + 1 + 2 + 3 + 4 + 68)	ImPKCN	UNCTAD, 2013b
Export afrických nerastných surovín do sveta v mil. USD	ExNS	UNCTAD, 2013b
Právny štát (<i>Rule of Law percentile rank</i>), miera spoľahlivosti 95 %	Pravo	World Bank, 2013b
Rozloha ornej pôdy v ha	OrnaPoda	FAO, 2013
Minimálna mzda pre 19-ročných a učňov (USD/mes.)	MinMzda	World Bank, 2013c
<i>Doing Business</i> (poradie v rebríčku)	DoingBusiness	World Bank, 2004 – 2012
Miera zápisu na stredné školy (<i>Gross secondary school enrolment ratio</i>)	GSSER	UNESCO, 2012

Prameň: Vlastné spracovanie.

Na účely prvotného určenia vhodnosti jednotlivých ukazovateľov, ktoré neskôr vstúpia do modelu, vykonáme analýzu krajných tercilov triedeného štatistického súboru. V rámci nej zostupne zoradíme africké štáty podľa objemu prijatých zásob čínskych PIZ k roku 2011. Keďže údaje máme k dispozícii za 50 štátov Afriky, do dvoch krajných tercilov zahrnieme po 17 štátov a do stredného 16. Rovnako postupujeme pri zoradení štátov podľa ostatných ukazovateľov (tab. 1). Pri ukazovateľoch, pri ktorých sme predpokladali, že ovplyvňujú pozitívne zásoby čínskych PIZ, ďalej preskúmame, či sa v krajných terciloch nachádzajú prevažne tie štáty, ktoré sa tam mali nachádzať podľa objemu zásob PIZ, teda či najlepšie hodnoty daného ukazovateľa sú v štátoch, ktoré sú najväčšími recipientmi čínskych PIZ, a naopak, či najhoršie hodnoty týchto ukazovateľov sú v štátoch, kam prúdi najmenej čínskych PIZ. Tie ukazovatele, v ktorých sa táto podmienka potvrdí, budeme ďalej skúmať v regresnom modeli.

Regresia panelových dát je najvhodnejším variantom regresných modelov pre tie štatistické databázy, ktoré sledujú vývoj závislých a nezávislých premenných za niekoľko časových období pre každú entitu rozsiahleho prierezoého štatistického výberu. Keďže náš štatistický súbor pozostáva z 50 štátov Afriky za časové obdobie 2003 – 2011, práve tento typ regresnej analýzy považujeme za najvhodnejší. Kvôli zníženiu rizika výskytu heteroskedasticity a extrémnych hodnôt budeme používať logaritmované údaje pre všetky indikátory okrem *dodržania zásad právneho štátu* a poradia štátu podľa *kvality podnikateľského prostredia*

Doing Business (World Bank, 2012). Za závislú premennú sme zvolili priemerné zásoby PIZ, keďže pre ne máme komplexnejšiu databázu než pre toky PIZ. Za nezávislé premenné sme stanovili ukazovatele z tabuľky 1, pričom štatisticky nevýznamné ukazovatele pri hladine významnosti 95 %, potvrdené spojeným regresným modelom a podľa analýzy krajných tercilov triedeného štatistického súboru, vynecháme.

Premenné, ktoré sú štatisticky významné, sme ďalej opätovne použili vo viacnásobnom spojenom regresnom modeli (*pool*) pomocou maticového prístupu (metóda najmenších štvorcov – MNŠ), aby sme zistili, či nami zvolený typ regresnej analýzy panelových dát je vhodnejší. Spojený regresný model predpokladá, že absolútny člen, ako aj všetky hraničné koeficienty pri nezávislých premenných sú pre všetky entity rovnaké, teda v našom prípade pre všetkých 50 pozorovaných štátov. Pomocou ďalších testov identifikujeme, či je adekvátnejšie použiť spojený regresný model, panelovú analýzu s fixnými efektmi, alebo panelovú analýzu s náhodnými efektmi. Spoločný F-test overuje rozdielnosť medzi jednotlivými prierezovými jednotkami, aby sme zistili, či je vhodnejšie použiť spojený regresný model, alebo model s fixnými efektmi. Breuschov-Paganov test testuje, či je vhodnejší spojený regresný model, alebo model s náhodnými efektmi. Ak individuálne vplyvy pôsobiace na jednotlivé štáty Afriky nie sú korelované vysvetľujúcimi premennými celého panelu, a Hausmannov test to potvrdí, je vhodnejšie modelovať absolútne členy (α) pre dané štáty ako náhodne rozdelené a použiť model s náhodnými efektmi.

3. Výsledky

3.1. Analýza krajných tercilov triedeného štatistického súboru

Cieľom vykonania analýzy krajných tercilov triedeného štatistického súboru je vytvoriť logický podklad pre následnú štatistickú regresiu. Roztriedili a zoradili sme štáty do troch rovnako veľkých skupín podľa veľkosti zásob čínskych PIZ. Prvú skupinu tvorí 17 štátov, ktoré boli najväčšími prijímateľmi čínskych PIZ v období 2003 – 2011 (tab. 2), poslednú tvorí 17 štátov s najmenšími zásobami týchto investícií (tab. 3).

V oboch skupinách štátov sme analyzovali hodnoty predpokladaných determinantov investícií a – podobne ako samotné štáty – rozdelili sme ich do tercilov podľa dosahovanej hodnoty. Najsvetlejšie bunky v tabuľke 2 a v tabuľke 3 predstavujú 17 najvyšších, resp. najlepších hodnôt daného ukazovateľa spomedzi 50 skúmaných štátov Afriky. Ich počet pre každý indikátor označme N_H . Naopak, najtmavšie bunky predstavujú 17 najnižších, resp. najhorších hodnôt v rámci všetkých skúmaných štátov – ich počet pre každý indikátor označme N_L .

T a b u ľ k a 2

Horný tercil afrických štátov triedený na základe celkových zásob čínskych PIZ

Krajina	Zas_PIZ	HDP	HDPpc	CNY	ExCN	ImCN	ImPKCN	ExNS	Pravo	Orna Podá	Min Mzda	Doing Business	GSSER
JAR	4059.73	408236.8	8090.308	1.12376	13362.3	32095.19	13010.05	44087.3	58.21596	12033	543.1	35	
Sudán	1525.69	69135.67	1549.002	0.412696	1994.64	9541.534	9535.097	8370.854	10.32864	17056	79.4	135	
Nigéria	1415.61	245228.9	1509.372	23.94815	9205.574	1583.68	1525.959	119479.8	10.79812	36000	126.5	133	
Zambia	1199.84	19218.74	1426.256	752.2557	617.3351	2775.94	2772.262	7002.855	39.9061	3400	91.5	84	
Alžírsko	1059.45	198734.6	5523.446	11.28815	4471.882	1960.887	1958.069	72401.2	24.41315	7510	204.8	148	101.6147
DR Kongo	709.26	16069.2	237.1573	142.3039	826.6846	3161.988	3151.618	6024.331	1.877934	6800	65	178	39,78112
Maurícius	605.94	11313.44	8658.732	4.442649	496.9272	9.686573	3.159383	99.08388	77.93427	78	170.5	23	94
Zimbabwe	576.44	8865.428	695.089	0.154764	410.2778	464.0547	428.2358	1232.266	0.938967	4100	74.9	171	
Niger	429.57	6380.814	397.0886	73.02777	142.167	2.105116	1.851884	563.4242	41.78404	14940	59.6	173	14.4429
Etiópia	426.79	30247.36	356.9673	2.615384	885.3614	292.0591	260.5993	161.0208	29.57746	14565	0	111	37,57581
Tanzánia	407.07	24377.52	527.4409	243.3072	1653.632	489.8969	476.6154	2065.429	35.21127	11600	58.9	127	
Egypt	403.17	231222	2801.442	0.918187	7283.233	1518.34	1382.609	14545.45	43.19249	2870	31.8	110	
Angola	400.59	104331.7	5318.044	14.53769	2784.153	24922.18	24822.56	67159.04	8.920188	4100	126.9	172	32
Keňa	308.83	34058.73	818.5281	13.7447	2568.775	59.69099	44.24426	500.4226	17.37089	5500	78.9	109	
Ghana	270.15	39199.66	1570.133	0.23398	3109.948	363.1849	361.0438	6098.821	53.99061	4800	27.6	63	58.1423
Madagaskar	253.63	9843.886	461.8261	313.4152	503.3762	103.3886	85.50896	219.2274	22.06573	3500	37.9	137	
Botswana	200.38	17327.64	8532.682	1.058312	616.1615	100.668	53.37601	5318.263	69.95305	259	100.6	54	N/A
$N_H \geq N_L$		Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	N/A

Poznámka: Biele bunky v tabuľke predstavujú 17 najvyšších, resp. najlepších hodnôt daného ukazovateľa spomedzi 50 skúmaných štátov Afriky. Ich počet pre každý indikátor je N_H . Naopak, najtmavšie bunky predstavujú 17 najnižších, resp. najhorších hodnôt v rámci všetkých skúmaných štátov – ich počet pre každý indikátor je N_L .

Prameň: Vlastné spracovanie podľa štatistických údajov uvedených v tabuľke 1.

Tabuľka 3

Dolný tercil afrických štátov triedený na základe celkových zásob čínskych PIZ

Krajina	Zas_PIZ	HDP	HDPpc	CNY	ExcN	ImcN	ImpKCN	ExNS	Pravo	OrnaPoda	MinMzda	Doing Business	GSEER
Sierra Leone	52.23	2897.333	483.0913	673.0925	224.8338	28.00273	27.60933	181.8895	20.65728	1100	10.7	141	
Stredoafrická republika	51.02	2195.613	489.3454	73.02777	14.27101	28.13786	28.12937	96.75404	7.981221	1800	39.3	182	18.02017
Senegal	45.2	14447.95	1131.614	73.02777	680.3607	68.70869	68.54842	780.5639	37.55869	3850	77.3	154	42.07769
Benin	40.03	7294.9	801.6443	73.02777	2874.685	176.4746	175.4345	51.48835	28.6385	2580	66.5	175	51.39515
Pobrežie Slonoviny	34.67	24101.52	1195.933	73.02777	540.6333	162.1031	161.8629	3282.29	7.511737	2900	0	167	
Malawi	30.07	5965.587	387.8571	24.22285	112.0975	46.03647	46.02171	122.288	50.23474	3600	30.4	145	34.17208
Guinea Bissau	27	913.7015	590.6047	73.02777	14.85094	4.112691	4.11199	15.37463	6.103286	300	0	176	
Sejchely	23.8	1014.281	11674.64	1.91613	35.00961	0.321691	0.020032	17.66206	54.92958	1	337.2	103	123.8933
Džibutsko	18.13	1283.461	1417.306	27.50477	508.8533	0.176023	0.174157	6024.331	25.35211	2	0	170	36.0513
Eritrea	14.31	2608.735	481.7359	2.379493	148.156	0.870583	0.01422	375.6892	7.042254	690	0	180	32.59071
Lesotho	8.91	2443.419	1113.762	1.12376	73.10851	7.410926	0.538574	297.6109	47.88732	308	93.7	143	49.06304
Burundi	7.2	2339.813	272.8591	195.168	42.54383	13.74822	13.74567	27.98821	13.61502	920	3	169	27.95962
Tunisko	6.29	46332.23	4373.417	0.217873	1112.727	219.4625	87.91696	2893.058	51.64319	2839	115.9	46	92.59574
Kapverdy	4.58	1888.577	3772.74	12.27637	49.75169	0.012062	0	2.791918	63.84977	47	0	119	92.59574
Komory	4.04	610.1127	809.2292	54.7709	8.186019	0.006874	0	0.49842	16.43192	82	60.8	157	89.74241
Gambia	1.19	1224.594	689.4838	4.559573	290.9682	54.10142	54.0983	19.1824	36.61972	450	0	149	
Svätý Tomáš	0.31	256.0669	1519.45	2727.387	1.79217	0.001639	0.000193	0.540017	28.16901	8.7	Nie	163	59.24523
$N_H < N_L$		Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	N/A

Poznámka: Biele bunky v tabuľke predstavujú 17 najvyšších, resp. najlepších hodnôt daného ukazovateľa spomedzi 50 skúmaných štátov Afriky. Ich počet pre každý indikátor je N_H . Naopak, najnižšie bunky predstavujú 17 najnižších, resp. najhorších hodnôt v rámci všetkých skúmaných štátov – ich počet pre každý indikátor je N_L .

Pramen: Vlastné spracovanie podľa štatistických údajov uvedených v tabuľke 1.

Aby bolo skúmaný indikátor možné označiť za relevantný determinant čínskych PIZ, mala by pre horný tercil afrických štátov podľa zásob čínskych PIZ platiť nerovnosť:

$$N_H > N_L \quad (1)$$

Zároveň, pre dolný tercil afrických štátov podľa zásob čínskych PIZ by mala platiť nerovnosť:

$$N_H < N_L \quad (2)$$

Na to, aby sme napríklad HDP/p. c. považovali za determinant, 17 štátov Afriky s najväčšími zásobami čínskych PIZ musí patriť prednostne medzi 17 štátov s najvyšším HDP/p. c., a naopak, z dolného tercilu by sa tu nemalo vyskytovať viac štátov než z horného.

Výsledky prvej analýzy krajných tercilov triedeného štatistického súboru potvrdzujú tieto indikátory: (1) nominálne HDP, (2) HDP p. c., (3) kurz domácej meny voči 1 CNY, (4) exporty z Číny, (5) importy do Číny, (6) importy primárnych komodít do Číny, (7) exporty afrických nerastných surovín do sveta, (8) rozloha ornej pôdy, (9) Doing Business, ako determinanty čínskych PIZ v Afrike. Naopak, minimálna mzda, ani dodržiavanie zásad právneho štátu sa nepreukázali ako relevantné faktory pri rozhodovaní Číny o alokácii svojich investícií. Vzhľadom na nedostatočné dátové pokrytie miery zápisu na stredné školy nie je možné vyvodiť závery pre tento indikátor.

3.2. Regresný model

Prvotný regresný model s jednotlivými indikátormi uvedenými v tabuľke 1 budeme testovať pomocou metódy najmenších štvorcov, pričom za závislú premennú zvolíme zásoby čínskych priamych investícií v Afrike:

$$\begin{aligned} \ln(Zas_PIZ_{i,t}) = & \alpha + \beta_1 \ln(HDP_{i,t}) + \beta_2 \ln(HDPpc_{i,t}) + \beta_3 \ln(CNY_{i,t}) + \\ & + \beta_4 \ln(ExCN_{i,t}) + \beta_5 \ln(ImPKCN_{i,t}) + \beta_6 (Pravo_{i,t}) + \beta_7 \ln(OrnaPoda_{i,t}) + \\ & + \beta_8 \ln(MinMzda_{i,t}) + \beta_9 (DoingBusiness_{i,t}) + \beta_{10} \ln(ExNS_{i,t}) + \varepsilon_{i,t} \quad (3) \end{aligned}$$

Index i predstavuje jednotlivé africké štáty a index t časový rad rokov 2003 – 2011. Vzhľadom na skutočnosť, že africký export primárnych komodít do Číny tvorí priemerne 90 % celkových afrických exportov do Číny,⁵ do modelu sme zvolili tento ukazovateľ a v snahe vyhnúť sa multikolinearite, z modelu sme vynechali celkové exporty do Číny.

Výstup z viacnásobnej spojenej regresie pomocou metódy najmenších štvorcov vysvetľuje len 53 % všetkých prípadov. Keďže pre tento model platí, že:

⁵ Vypočítané podľa štatistických dát UNCTAD (2013b).

F – test (37, 26) = 1542,31 a jeho hodnota P = 5,67056e-036,

LM test = 10,1271 a jeho hodnota P = prob ($\chi^2(1) > 10,1271$) = 0,00146105,

H = 54,0888 a jeho hodnota P = prob ($\chi^2(10) > 54,0888$) = 4,67092e-008,

zamietame adekvátnosť spojeného regresného modelu (MNS) v prospech modelu s fixnými efektmi. Výsledok F-testu vyjadruje nevhodnosť použitia spojeného regresného modelu v prospech fixných efektov, pretože je vyšší ako jeho tabuľková hodnota. Breuschov-Paganov test (tzv. LM test – *Lagrangeov multiplikátor*) tiež poukazuje na nevhodnosť použitia spojeného regresného modelu. Hausmanov test špecifikácie (H) potvrdil, že individuálne vplyvy pôsobiace na jednotlivé štáty Afriky sú korelované vysvetľujúcimi premennými celého panelu a je vhodné zahrnúť všetky efekty do odhadnuteľného podmieneného priemeru, preto vo finálnej špecifikácii determinantov čínskych PIZ v Afrike použijeme model s fixnými efektmi.

Z výsledného modelu postupne vypustíme štatisticky nevýznamné indikátory, aby sme získali čo najlepší model, ktorý vysvetľuje väčšinu prípadov determinantov čínskych PIZ (tab. 4):

$$\ln(Zas_PIZ_{i,t}) = \alpha_i + \beta_1 \ln(HDP_{i,t}) + \beta_2 \ln(HDPpc_{i,t}) + \beta_3 \ln(ExCN_{i,t}) + \beta_4 \ln(ImPKCN_{i,t}) + \varepsilon_{i,t} \quad (4)$$

Tabuľka 4

Výstupy z modelu s fixnými efektmi

	Koeficient	Štandardná odchýlka	Hodnota P	
Konštanta	-28.2362	3.88860	2.39e ⁻⁰¹²	***
ln_HDP	8.09673	2.61940	0.0021	***
ln_HDPpc	-6.50316	2.96201	0.0288	**
ln_ExCN	0.453619	0.223796	0.0434	**
ln_ImPKCN	0.0796561	0.0418492	0.0578	*
<hr/>				
Koeficient determinácie	0.847752	Korigovaný koeficient determinácie	0.825761	
Suma štvorcov rezíduí	340.9161	Počet pozorovaní	413	
Štandardná odchýlka závislej premennej	2.331321	Štandardná chyba regresie	0.973139	
F(52, 360)	38.54941	Teoretická hladina významnosti modelu	1.0e ⁻¹¹⁷	
Akaikeho kritérium	1198.829	Schwarzovo kritérium	1412.072	
Rho	0.350496	Durbinov-Watsonov test	0.907638	

Prameň: Vlastné spracovanie.

Daný model vysvetľuje 85 % prípadov čínskych investícií v Afrike. Všetky indikátory, ktoré zahŕňa, boli potvrdené aj analýzou krajných tercilov triedeného štatistického súboru a sú štatisticky vysoko významné. Na opravu heteroskedasticity a autokorelácie sme v modeli použili tzv. HAC (*heteroskedasticity autocorrelated consistent*) robustné odhady štandardných odchýlok.

Všetky uvedené nezávislé premenné sú na základe ich hodnoty P štatisticky významné: HDP, HDP p. c. a čínske exporty do jednotlivých štátov Afriky poukazujú na dôležitosť veľkosti trhu, bohatstva krajiny a dopytu po čínskych výrobkoch. Tieto faktory vytvárajú motiváciu k expanzii čínskych investorov na tieto trhy a k zlepšovaniu svojej trhovej pozície.

Ak rastie HDP jednotlivých afrických ekonomík o 1 %, dá sa očakávať, že čínske investície porastú o 8 %, pri zachovaní podmienky *ceteris paribus*. Koeficient pri HDP p. c. vyšiel v našom modeli záporný. To by teoreticky malo viesť k ekonomicky neintuitívnemu záveru, že zvýšenie bohatstva na obyvateľa vedie k zníženému záujmu čínskych investorov o danú krajinu. Tento výsledok je dôsledkom multikolinearity s nezávislou premennou nominálne HDP. Po vykonaní novej analýzy panelových dát s vylúčením nominálneho HDP, koeficient HDP p. c. nadobúda kladnú hodnotu 2,28, čo zodpovedá očakávaniam a záverom teórií venujúcich sa priamym investíciám v zahraničí. Motív udržania a zlepšenia postavenia na trhu je badateľný aj na náraste čínskych investícií o 0,45 % v prípade, že čínske exporty vzrastú o 1 % do jednotlivých štátov.

Investície v krajinách bohatých na nerastné suroviny sú motivované znižovaním nákladov a hľadaním zdrojov, keďže prostredníctvom investícií sa vytvára prístup k chýbajúcim, resp. k lacnejším prírodným zdrojom. V prípade čínskeho importu primárnych komodít z jednotlivých štátov Afriky až 95 % importu tvoria nerastné suroviny.⁶ Na základe výstupov z panelovej analýzy dát, hodnota P tohto indikátora vyšla ako štatisticky významná, preto možno konštatovať, že nárastom čínskych importov primárnych komodít z jednotlivých štátov Afriky o 1 %, čínske investície v nich porastú o 0,08 % pri zachovaní podmienky *ceteris paribus*.

4. Diskusia

Analýza krajných tercilov triedeného štatistického súboru, ako aj model s fixnými efektmi potvrdili významnosť nominálneho HDP, HDP p. c., čínskych exportov, ako aj importov primárnych komodít pri rozhodovaní čínskych investorov o alokácii PIZ v jednotlivých štátoch Afriky.

Nami špecifikovaný model sa preukázal ako dobrý, keďže podľa koeficientu determinácie sa ním dá vysvetliť 85 % zo 413 pozorovaní čínskych investícií v jednotlivých štátoch Afriky za roky 2003 – 2011. Teoretická hladina významnosti modelu je výrazne nižšia ako 0,01; čo znamená, že pravdepodobnosť toho, že medzi závislou premennou a nezávislými premennými neexistuje žiadny

⁶ Vlastné kalkulácie podľa UNCTAD (2013b).

vzťah, je veľmi nízka, nižšia než 1%, čiže vysvetľujúce premenné boli vhodne zvolené. Uvedené indikátory sú preto preukázateľne determinantmi čínskych PIZ v Afrike. Na základe nášho výskumu možno tvrdiť, že hlavným motívom investovania čínskych firiem v Afrike je znižovanie nákladov a s ním súvisiace hľadanie zdrojov a expandovanie na nové odbytové trhy.

Motív znižovania nákladov a s ním súvisiace hľadanie zdrojov sa potvrdil pri čínskom importe primárnych komodít z jednotlivých štátov Afriky, ktoré predstavujú na jednej strane lacnejšie inputy a na druhej strane i zabezpečenie chýbajúcich vstupov vo výrobe. Na základe výstupov z panelovej analýzy dát, hodnota P tohto indikátora vyšla ako štatisticky významná, a preto možno konštatovať, že nárastom čínskych importov primárnych komodít z jednotlivých štátov Afriky rastú aj čínske investície. To potvrdila aj analýza krajných tercilov triedeného štatistického súboru (tab. 2 a 3).

Expandovanie na nové odbytové trhy, ktoré zahŕňa aj motív udržania a zlepšenia pozície na trhu, sme kvantifikovali sledovaním vývoja čínskych priamych investícií v závislosti od veľkosti trhu jednotlivých štátov Afriky (nominálne HDP), ich bohatstva (HDP p. c.) a veľkosti čínskeho exportu do týchto štátov. Všetky z uvedených indikátorov sa potvrdili ako štatisticky významné determinanty čínskych PIZ v Afrike. Čínske PIZ v Afrike sú teda jednoznačne motivované hľadaním nových trhov, ako aj udržaním, resp. zlepšovaním jej pozície na trhoch jednotlivých štátov Afriky. Trhy afrických štátov, ktoré sa postupom času stanú rozvinutejšie a bohatšie, predstavujú budúce odbytisko čínskych výrobkov.

Panelová analýza dát a analýza krajných tercilov triedeného štatistického súboru potvrdila predpoklady najvýznamnejších teórií venujúcich sa priamym investíciám v zahraničí aj v prípade čínskeho investičného záujmu o Afriku. Podľa Dunninga (1998), druhá vlna PIZ z rozvojových krajín (vrátane Číny) sa sústreďuje do štátov, ktoré majú komparatívne výhody v prírodných zdrojoch a v primárnom sektore, a postupne aj v hospodársky vyspelých štátoch, kde hľadajú budúce odbytové trhy pre svoje výrobky. Panelová analýza dát a analýza krajných tercilov triedeného štatistického súboru potvrdili, že odbytové trhy Čína hľadá už teraz v rozvojových krajinách Afriky.

Kým pri veľkosti trhu, obchodných vzťahoch a prístupe k nerastnému bohatstvu sa nám podarilo štatisticky podložiť, že sú determinantmi čínskych PIZ v Afrike, prístup k pôde, k vzdelanej a lacnej pracovnej sile, vývoj vzájomného výmenného kurzu, kvalitu podnikateľského prostredia a fungovanie právneho štátu sa nepodarilo jednoznačne štatisticky dokázať ako významné pri rozhodovaní čínskych investorov o alokácii svojich investícií. Rovnako sa nepodarilo dokázať ani to, že by si Čína za prioritné destinácie pre svoje investície zvolila krajiny, ktoré exportujú najviac nerastných surovín do sveta.

Predpoklad, že pre čínskych investorov sú atraktívne krajiny, kde je lacnejšia pracovná sila než v samotnej Číne a kde je kvalita právneho štátu vysoká, sa nepodarilo potvrdiť ani analýzou krajných tercilov.

Limitáciou panelovej analýzy dát pomocou modelu s fixnými efektmi je skutočnosť, že do neho nemožno zahrnúť indikátory, ktoré sa prierezovo líšia, ale v časovom rade sú nemenné, pretože tak vzniká problém dokonalej kolinearity. Preto sme množstvo ornej pôdy, ako aj kvalitu podnikateľského prostredia (Doing Business) vyradili z modelu s fixnými efektmi. Oba indikátory však odporúčame sledovať pri budúcich analýzach, pretože analýza krajných tercilov poukázala na ich potenciálny význam. Napríklad čínske investície do poľnohospodárstva v Togu, Sierra Leone, Mozambiku či v Zambii v posledných rokoch sú zatiaľ uskutočňované na pokrytie potravinových potrieb afrických štátov, nemožno však vylúčiť, že po úspešnom rozmachu týchto projektov a simultánnej strate rozlohy ornej pôdy v Číne budú poľnohospodárske produkty smerovať aj na čínsky trh. Údaje pre indikátor Doing Business za roky 2003 – 2006 sú nedostupné, preto je význam jeho vývoja v časovom rade v korelácii s vývojom PIZ nemerateľný. Odporúčame jeho ďalšie testovanie v najbližších rokoch, keď sa diapazón týchto dát rozšíri. Pre budúce výskumy odporúčame zahrnúť a testovať aj indikátory, ktoré tabuľka 1 neobsahuje.

Pri jednotlivých determinantoch však nemožno tvrdiť, že platia univerzálne pre všetky štáty Afriky. Pri každom z nich možno nájsť niekoľko štátov, ktoré sa vymykajú trendu. Napríklad Líbya dosahuje jednu z najvyšších hodnôt HDP a má najväčšie dokázané zásoby ropy v Afrike, a predsa nie je prioritnou destináciou čínskeho investičného záujmu (tab. 2). Benin patrí k najväčším importérom čínskych statkov (tab. 3), a predsa naakumulované čínske PIZ sú v ňom najmenšie spomedzi afrických štátov. Naopak, Maurícius má veľmi malú rozlohu ornej pôdy, ale do Číny neexportuje takmer žiadne nerastné suroviny, Demokratická republika Kongo má jeden z najnižších HDP p. c. (tab. 2), a predsa sa tieto štáty dostali na popredné miesto recipientov čínskych investícií v Afrike. Štatisticky sme však dokázali, že v 85 % prípadov, ak mali tieto indikátory rastúci vývoj, narastali aj čínske PIZ.

Záver

Čínsky záujem o nerastné suroviny Afriky je nepopierateľný. Nevýhodou pre Čínu však je, že väčšina tohto trhu už je obsadená západnými spoločnosťami a Čína tam má len obmedzené možnosti angažovať sa. To vysvetľuje výstavbu infraštruktúry pri baniach a ťažobných vrtoch, ktoré boli z dôvodu nerentability pre iné štáty nezaujímavé. Postupne sa však objavujú nové investičné projekty

o čínskej explorácii a následnej ťažbe nerastných surovín v štátoch, kde Čína už investovala do iných sektorov ekonomiky (napr. čínska ťažobná spoločnosť Jinchuan získala právo na exploráciu a následnú ťažbu platinových kovov v juhoafrickej bani Bakubung od roku 2018). To môže indikovať, že tieto investície vzbudzujú väčšiu dôveru afrických štátov v čínske investície, a preto umožňujú aj prieskum nových ťažobných možností. Mnohí predstavitelia afrických štátov na summitoch Fóra pre sino-africkú spoluprácu (*Forum on China-Africa Cooperation*, prekl.), ako aj pri osobných návštevách čínskeho prezidenta potvrdili, že Čínu vidia ako silnú apolitickú alternatívu Západu. Netreba však zabudnúť ani na skutočnosť, že investičným zámerom firiem je generovanie zisku, a nie altruizmus. Čínska politická stratégia predsa dlhodobo otvorene používa argument, že „pomáha svetu predovšetkým tým, že pomáha sama sebe“ (Obadi, 2011, s. 213).

Podporu nedemokratických režimov a nekvalitných právnych štruktúr sa nám štatisticky nepodarilo dokázať. Keďže z 50 skúmaných štátov Afriky sa podľa indexu demokracie 31 zaraďuje medzi autokratické režimy, je ťažké vyhnúť sa týmto režimom nielen pre Čínu, ale aj pre EÚ a USA. Preto ak hovoríme, že Čína investuje v nedemokratických štátoch Afriky, netreba zabudnúť na fakt, že to isté robia aj štáty EÚ a USA, avšak už dlhodobo a v omnoho väčšom rozsahu (Szikorová, 2012b).

Literatúra

- ALVES, A. C. (2011): Chinese Economic and Trade Co-operation Zones in Africa: The Case of Mauritius. [SAIIA Occasional Paper, No 74.] Johannesburg: South African Institute of International Affairs.
- BALÁŽ, P. – SZŐKEOVÁ, S. – ZÁBOJNÍK, S. (2012): Čínska ekonomika: nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva (Bude XXI. storočie storočím Číny?). 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 279 s. ISBN 978-80-89393-89-3.
- BUCKLEY, P. J. et al. (2007): The Determinants of Chinese Outward Foreign Direct Investment. *Journal of International Business Studies*, 38, č. 4, s. 499 – 518.
- CARMODY, P. R. – OWUSU, F. Y. (2007): Competing Hegemons? Chinese versus American Geo-economic Strategies in Africa. *Political Geography*, 26, č. 5, s. 504 – 524.
- CHENG, L. K. – MA, Z. (2009): China's Outward FDI: Past and Future. [Working Paper, No. 2007706001E.] Beijing: School of Economics Renmin University.
- CHEUNG, Y.-W. et al. (2012): China's Outward Direct Investment in Africa. *Review of International Economics*, 20, č. 2, s. 201 – 220.
- CHEUNG, Y.-W. – QIAN, X. (2009): Empirics of China's Outward Direct Investment. *Pacific Economic Review*, 14, č. 3, s. 312 – 341.
- CHOW, G. (2006): Are Chinese Official Statistics Reliable? *CESinfo Economic Studies*, 52, č. 2, s. 396 – 414.
- DUDÁŠ, T. (2005): Eklektická teória priamych zahraničných investícií – najvplyvnejšia teória priamych zahraničných investícií v súčasnosti. In: *Almanach*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonom, s. 46 – 53. ISBN 80-225-2061-6.

- DUNNING, J. H. (1981): Explaining the International Direct Investment Position of Countries: Towards a Dynamic and Development Approach. *Review of World Economics (Weltwirtschaftliches Archiv)*, 117, č. 1, s. 30 – 64.
- DUNNING, J. H. a kol. (1998): *Globalization, Trade and Foreign Direct Investment*. London: Elsevier, 297 s. ISBN 0080433693.
- DUNNING, J. H. – PEARCE, R. D. (1985): *The World's Largest Industrial Enterprises 1962 – 1983*. Ashgate: Gower, 186 s. ISBN 0566006405.
- FAO (2013): *FaoStat – ResourceStat*. [Online.] Rím: Food and Agriculture Organization. [Cit. 2013-11-24.] Dostupné na internete: <<http://faostat.fao.org/site/377/default.aspx>>.
- FERTALOVÁ, M. (2011): Čínsky model ekonomického rastu v procese hospodárskych reforiem. *Medzinárodné vzťahy*, 9, č. 1, s. 143 – 155.
- FOERSTEL, K. (2008): China in Africa. Is China Gaining Control of Africa's Resources? *CQ Global Researcher*, 2, č. 1, s. 1 – 26.
- FUNG, H. G. – LIU Q. W. – KAO, E. H. C. (2007): China's Outward Direct and Portfolio Investments. *China & World Economy*, 15, č. 6, s. 53 – 68.
- JAUCH, H. (2011): Chinese Investments in Africa. *Twenty-First Century Colonialism? New Labor Forum*, 20, č. 2, s. 49 – 55.
- LALL, S. (1983): *The New Multinationals: The Spread of Third World Enterprises*. Chichester: John Wiley & Sons, 268 s. ISBN 0471902411.
- LECRAW, D. J. (1977): *Direct Investment by Firms from Less Developed Countries*. Oxford Economic Papers, 29, č. 3, s. 442 – 457.
- LI, A. (2007): China and Africa: Policy and Challenges. *China Security*, 3, č. 3, s. 69 – 93.
- MASUD, M. H. et al. (2013): Politics of Economy: The Case of China's Involvement in Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4, č. 1, s. 229 – 304.
- MOFCOM (2012): *2011 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment*. Peking: Ministry of Commerce of the People's Republic of China.
- OBADI, S. M a kol. (2011): *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: Spomalenie rastu a vysoká nezamestnanosť*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 360 s. ISBN 978-80-7144-185-4.
- OBEO (Veľvyslanectva SR v Holandskom kráľovstve) (2010): *Základná obchodno-ekonomická informácia o teritóriu*. [Online, s. 12.] [Cit. 30. 09. 2010.] Dostupné na internete: <http://www.mhsr.sk/ext_dok-zit-holandsko-03-2010/132632c>.
- OECD (2008): *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*. 4. vyd. Paris: OECD, 250 s. ISBN 9789264045736.
- RIEMENS, P. (1990): *On the Foreign Operations of Third World Firms. A Study about the Background and Consequences of 'Third World Multinationals'*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 142 s. ISBN 9068091107.
- SZIKOROVÁ, N. – GRANČAY, M. (2011): Teórie analyzujúce priame investície pochádzajúce z rozvojových krajín. *Medzinárodné vzťahy*, 9, č. 2, s. 44 – 55.
- SZIKOROVÁ, N. (2012a): Determinanty čínskych investícií v Afrike. In: *Medzinárodné vzťahy 2011: aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, s. 1064 – 1075. ISBN 978-80-225-3357-7.
- SZIKOROVÁ, N. (2012b): Súvislosť čínskych priamych investícií a nerastného bohatstva v autokratických režimoch Afriky. *Medzinárodné vzťahy*, 10, č. 1, s. 36 – 44.
- TAYLOR, I. (2011): *The Forum on China-Africa Cooperation*. London: Taylor & Francis, 117 s. ISBN 0415548608.
- TOLENTINO PAZ, E. (1993): *Technological Innovation and Third World Multinationals*. London: Routledge, 458 s. ISBN 0415048079.
- UNCTAD (2013a): *World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development. ISBN 978-92-1-056212-6.
- UNCTAD (2013b): *UNCTAD Handbook of Statistics 2013*. New York: United Nations Conference on Trade and Development. ISBN 978-92-1-056200-3.

-
- UNESCO (2012): Data Centre. Custom Tables. [Online.] Paris: UNESCO Institute for Statistics. [Cit. 2012-04-24.] Dostupné na internete: <<http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=95>>.
- U.S. DEPARTMENT OF STATE (2011): Remarks with Zambian President Rupiah Banda. [Online.] Washington, DC: U.S. Department of State. [Cit. 2012-04-24.] Dostupné na internete: <<http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/06/165927.htm>>.
- WELLS, L. T. (1983): Third World Multinationals: The Rise of Foreign Investments from Developing Countries. 2. vyd. Cambridge: The MIT Press, 216 s. ISBN 026273169X.
- WORLD BANK (2012): Doing Business 2012. [Online.] Washington, DC: The World Bank. [Cit. 2012-04-24.] Dostupné na internete: <<http://www.doingBusiness.org>>.
- WORLD BANK (2013a): World Development Indicators. [Online.] Washington, DC: The World Bank. [Cit. 2013-11-24.] Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>>.
- WORLD BANK (2013b): World Governance Indicators. [Online.] Washington, DC: The World Bank. [Cit. 2013-11-14.] Dostupné na internete: <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>>.
- WORLD BANK (2013c): Doing Business. Employing Workers. [Online.] Washington, DC: The World Bank [Cit. 2013-11-24.] Dostupné na internete: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/employing-workers>>.
- ZWEIG, D. – BI, J. (2005): China's Global Hunt for Energy. *Foreign Affairs*, 84, č. 5, s. 25 – 38.